

XÂY DỰNG HỆ THỐNG BÀI TẬP THỰC HÀNH MÔN GIÁO DỤC HỌC PHỔ THÔNG THEO CHƯƠNG TRÌNH ĐÀO TẠO TÍN CHỈ Ở TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM TP HỒ CHÍ MINH

TRẦN THỊ HƯƠNG*

TÓM TẮT

Xây dựng và sử dụng hệ thống bài tập thực hành trong hoạt động dạy học môn Giáo dục học phổ thông là một phương hướng tích cực góp phần nâng cao hoạt động nhận thức và rèn luyện kỹ năng hoạt động giáo dục, kỹ năng nghiên cứu khoa học giáo dục cho sinh viên. Bài báo trình bày các nguyên tắc cơ bản xây dựng hệ thống bài tập thực hành môn Giáo dục học phổ thông, quy trình xây dựng hệ thống bài tập thực hành môn Giáo dục học phổ thông gồm các giai đoạn, các khâu, các bước, các thao tác được sắp xếp theo một trình tự logic và có mối liên hệ chặt chẽ với nhau. Trên cơ sở đó giới thiệu một số dạng bài tập thực hành trong hệ thống 200 bài tập thực hành đã xây dựng.

Từ khóa: Giáo dục học phổ thông, bài tập thực hành.

ABSTRACT

Developing a practical task set for the subject “General Education” in the form of credit training at Ho Chi Minh University of Education

Designing and implementing a set of practical tasks in teaching and learning for the subject “General Education” is active direction to enhance students’ cognition, skills of educational activities, and of research in education. This paper presents the basic principles to design practical tasks in teaching and learning the subject “General Education”; consisting of the processes, steps, and logical techniques related. This paper also introduces some forms of selected practical exercises among 200 tasks designed.

Keywords: General education, practice task.

1. Đặt vấn đề

Trong Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh (ĐHSPTPHCM), Giáo dục học (GDH) là môn khoa học nghiệp vụ, một môn học “cốt lõi”, đặc trưng, mang tính chất ứng dụng, có vai trò quan trọng trong việc rèn luyện “tay nghề” cho người giáo viên tương lai. GDH không chỉ cung cấp cho sinh viên

hệ thống lí luận chung về dạy học - giáo dục, mà còn rèn luyện tư duy và kỹ năng sư phạm, từ đó giúp sinh viên hình thành và phát triển những tình cảm, đạo đức và lí tưởng nghề nghiệp. Đặc biệt trong giai đoạn hiện nay, chương trình môn GDH đã được xây dựng theo hệ thống đào tạo tín chỉ, nên phương pháp, hình thức tổ chức dạy học GDH cần được đổi mới nhằm phát huy khả năng tự học của sinh viên, rèn luyện cho sinh viên những kỹ năng sư phạm cơ bản.

* TS, GVC, Trưởng bộ môn Giáo dục học Khoa Tâm lí Giáo dục Trường ĐHSPTPHCM

Trong hoạt động dạy học môn GDH, hệ thống bài tập thực hành có vai trò quan trọng trong việc tăng cường hoạt động nhận thức và rèn luyện kỹ năng hoạt động giáo dục (KNHĐGD) cho sinh viên. Hệ thống bài tập thực hành vừa là nguồn góp phần minh họa, khắc sâu, củng cố, kiểm tra đánh giá tri thức đã học, vừa là phương tiện rèn luyện, phát triển tư duy, KNHĐGD, kích thích hứng thú học tập, rèn luyện kỹ năng cho sinh viên giải quyết một cách sáng tạo những tình huống giáo dục đa dạng và phức tạp trong thực tiễn giáo dục sau này. Với ý nghĩa đó, việc xây dựng và sử dụng hệ thống bài tập thực hành trong hoạt động dạy học môn Giáo dục học phổ thông được xem là một phương hướng tích cực góp phần nâng cao chất lượng dạy học môn học.

2. Một số nguyên tắc cơ bản xây dựng hệ thống bài tập thực hành môn Giáo dục học phổ thông

2.1. Hệ thống bài tập thực hành phải góp phần thực hiện mục tiêu học tập môn học

Nguyên tắc này đòi hỏi bài tập thực hành phải là phương tiện để tổ chức các hoạt động học tập của sinh viên, nhằm khắc sâu hệ thống tri thức lí thuyết đã học, hình thành và rèn luyện KNHĐGD cơ bản. Bài tập thực hành phải xuất phát từ nhiệm vụ của người giáo viên, từ các hiểu biết và kỹ năng cần thiết cho hoạt động giáo dục của họ sau này. Hệ thống bài tập thực hành được xây dựng không chỉ đòi hỏi sinh viên nắm vững tri thức lí thuyết mà phải biết vận dụng tri thức đó để hình thành kỹ năng, biết làm, biết hành động, biết thao tác một cách nhuần

nhuần. Bài tập thực hành như một “đồng xu”, một mặt là cơ sở lí luận, mặt kia là kỹ năng và với ý nghĩa này, bài tập là “cầu nối” rút ngắn khoảng cách giữa lí luận và thực tiễn. Đây là nguyên tắc bao trùm việc xây dựng hệ thống bài tập thực hành môn Giáo dục học phổ thông.

2.2. Bài tập thực hành phải đảm bảo tính hệ thống, tính đa dạng, phong phú, phù hợp với trình độ, khả năng của sinh viên

Vận dụng quan điểm hệ thống vào việc xây dựng bài tập thực hành môn Giáo dục học phổ thông, trước hết, các loại, dạng bài tập phải được xây dựng theo một *hệ thống* có mối liên hệ chặt chẽ với nhau, bài tập trước là cơ sở, nền tảng để thực hiện bài tập sau và bài tập sau là sự cụ thể hóa, là sự phát triển và củng cố vững chắc hơn bài tập trước. Toàn bộ hệ thống bài tập thực hành đều thống nhất ở mục tiêu môn học là đảm bảo cho sinh viên nắm vững tri thức, rèn luyện những KNHĐGD, bước đầu tham gia nghiên cứu khoa học giáo dục.

Hệ thống bài tập thực hành phải được xây dựng một cách *đa dạng, phong phú*, phản ánh tính đa dạng, phức tạp trong hoạt động giáo dục của người giáo viên ở trường phổ thông. Sự đa dạng của hệ thống bài tập sẽ giúp cho việc hình thành các kỹ năng giáo dục chuyên biệt một cách hiệu quả, đồng thời cũng thể hiện tính mềm dẻo của các kỹ năng đó. Tiếp cận và tham gia giải nhiều loại bài tập, sinh viên càng hiểu sâu sắc tri thức đã học, rèn luyện nhiều dạng kỹ năng chuyên biệt, nhờ đó mà làm quen với nhiều tình huống, hoàn cảnh, môi trường,

hoạt động giáo dục khác nhau.

Hệ thống bài tập với tư cách là những yêu cầu, nhiệm vụ học tập giao cho sinh viên giải quyết cũng phải đảm bảo tính *vừa sức* đối với trình độ, khả năng của sinh viên. Bài tập phải được xây dựng từ dễ đến khó, từ thấp đến cao, từ đơn giản đến phức tạp: thoát đầu là những bài tập vận dụng theo mẫu đơn giản, sau đó là những bài tập vận dụng phức tạp hơn, cuối cùng là những bài tập đòi hỏi sáng tạo, bài tập nghiên cứu khoa học giáo dục.

Khi xây dựng hệ thống bài tập thực hành, cần một số lượng vừa phải, không yêu cầu sinh viên giải quá nhiều bài tập. Vấn đề trước hết là bài tập phải điển hình, với mức độ khó và phức tạp khác nhau, chứa đựng những kiểu phương pháp để giải quyết khác nhau, có ý nghĩa quan trọng đối với việc phát triển khả năng tự học của sinh viên. Trong quá trình xây dựng bài tập, cần chú ý tận dụng và khai thác vốn hiểu biết, vốn kinh nghiệm về thực tiễn giáo dục của sinh viên, đặc biệt trong việc xây dựng loại bài tập tình huống giáo dục. Có thể thiết kế những bài tập yêu cầu sinh viên tự đặt ra tình huống và tự giải quyết tình huống, hoặc những bài tập yêu cầu bổ sung dữ kiện lấy từ thực tế phổ thông..., như loại bài tập nghiên cứu khoa học giáo dục có thể yêu cầu sinh viên tự đề xuất đề tài nghiên cứu, qua đó góp phần hình thành, phát triển ở sinh viên sự tìm tòi, tự phát hiện và giải quyết nhiều loại bài tập khác nhau.

2.3. Hệ thống bài tập thực hành phải góp phần tích cực hóa hoạt động học

tập của sinh viên

Chương trình học phần Giáo dục học phổ thông theo tín chỉ đòi hỏi phát huy khả năng tự học của sinh viên rất cao. Vì vậy, dạy học chỉ đạt hiệu quả cao khi đảm bảo được mối liên hệ có tính quy luật giữa hoạt động tích cực, độc lập, chủ động của sinh viên và hoạt động tổ chức, định hướng, điều khiển của giảng viên. Theo đó, trong dạy học cần áp dụng các phương pháp dạy học tích cực nhằm phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo, chống lại thói quen học tập thụ động của sinh viên. Xây dựng và sử dụng bài tập thực hành trong dạy học Giáo dục học được xem là một biện pháp trong việc sử dụng các phương pháp dạy học tích cực, nên phải được thiết kế như là những nhiệm vụ cần giải quyết của sinh viên, trong đó chứa đựng yếu tố đã biết, yếu tố cần tìm. Bài tập phải đưa sinh viên vào trạng thái tâm lý tích cực, có nhu cầu, mong muốn giải và có khả năng giải quyết được, nghĩa là bài tập phải chứa đựng “tình huống có vấn đề”, gắn chặt với thực tiễn nghề nghiệp tương lai của sinh viên. Trong hoạt động giải quyết bài tập, giảng viên đóng vai trò là người thiết kế, tổ chức, người cố vấn, kích thích, định hướng cho sinh viên hoạt động. Sinh viên là chủ thể của hoạt động giải bài tập, tự khám phá cái mình chưa biết và đưa ra các giải pháp của vấn đề... Bằng chính các hành động tích cực, độc lập của mình, sinh viên mới nắm vững tri thức, hình thành và rèn luyện kỹ năng giáo dục cơ bản.

2.4. Hệ thống bài tập thực hành phải vừa phù hợp với hoạt động dạy học môn

học vừa phản ánh thực tiễn giáo dục ở trường phổ thông

Hoạt động dạy học môn Giáo dục học phổ thông theo chương trình đào tạo tín chỉ ở trường ĐHSPTP HCM có nhiều đổi mới về mục tiêu, nội dung, phương pháp, hình thức tổ chức dạy học, các phương tiện, điều kiện dạy học... Việc xây dựng hệ thống bài tập phải xuất phát từ việc xác định cụ thể mục tiêu môn học, mục tiêu bài học, từ đó xác định nội dung kiến thức, kỹ năng cơ bản của chương trình dạy học và thiết kế bài tập thực hành tương ứng. Môn Giáo dục học phổ thông thể hiện một cách đặc trưng nhất hệ thống kiến thức và kỹ năng về hoạt động giáo dục học sinh, do đó hệ thống bài tập được thiết kế nhằm mục đích hình thành và rèn luyện kỹ năng hoạt động giáo dục cơ bản cho sinh viên.

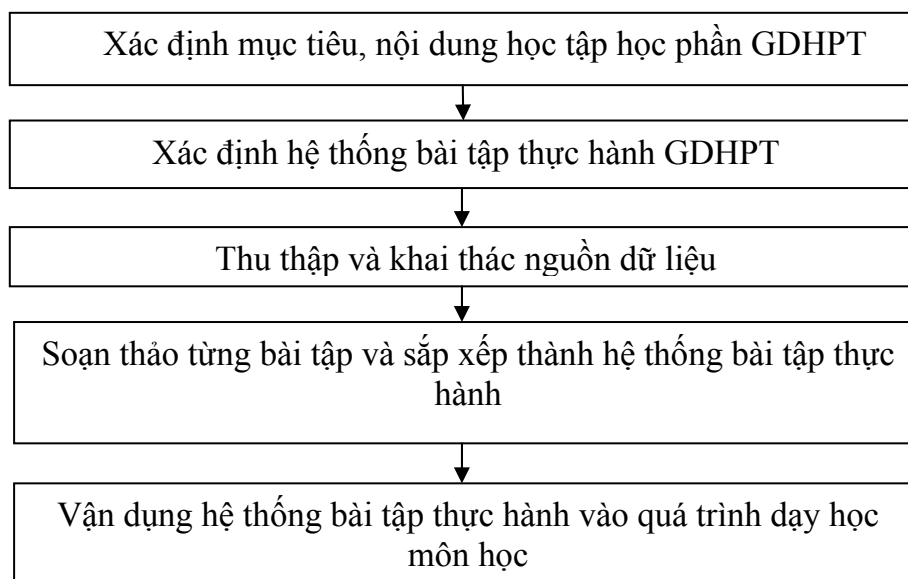
Số lượng bài tập được thiết kế đảm bảo phù hợp với thời gian cho phép trong hoạt động dạy học trên lớp, hoạt động ngoại khóa môn học, quỹ thời gian tự học ở nhà của sinh viên nhưng đảm bảo đạt tới mục tiêu môn học. Hiện nay, số tiết dành cho môn Giáo dục học phổ thông ở Trường ĐHSPTP HCM chỉ còn 3 tín chỉ. Vì vậy trong quá trình xây dựng hệ thống bài tập thực hành, cần chọn lựa những bài tập điển hình, tiêu biểu, phù hợp với khả năng có thể hoàn thành của nhiều đối tượng sinh viên.

Mặt khác, hệ thống bài tập thực hành trong môn học Giáo dục học phổ thông phải mang tính thực tiễn. Do đó, khi xây dựng bài tập phải bám sát thực tiễn giáo dục sinh động ở trường phổ

thông, những điều kiện cụ thể của từng loại hình trường, đồng thời phản ánh một cách linh hoạt, mềm dẻo những biến đổi của tình hình kinh tế - xã hội ở địa phương đó. Bài tập thực hành phải là những tình huống, những dẫn chứng tiêu biểu... lấy từ các trường trung học phổ thông ở địa phương có tính phổ biến, khách quan, giúp sinh viên làm quen và có kỹ năng giải quyết các vấn đề trong thực tiễn giáo dục sau này.

3. Quy trình xây dựng hệ thống bài tập thực hành môn Giáo dục học phổ thông

Trên cơ sở những nguyên tắc cơ bản nói trên, việc xây dựng hệ thống bài tập thực hành được tuân theo một quy trình khoa học. *Quy trình xây dựng hệ thống bài tập thực hành là một tiến trình bao gồm các giai đoạn, các khâu, các bước, các thao tác được sắp xếp theo một trình tự logic nhất định có mối liên hệ chặt chẽ với nhau để xây dựng hệ thống bài tập của môn học.* Quy trình xây dựng hệ thống bài tập như một hệ thống toàn vẹn, trong đó các thành tố của nó (các giai đoạn) liên kết, gắn bó với nhau theo một trình tự chặt chẽ, logic - gọi là quy trình vĩ mô. Quy trình vĩ mô này lại được tạo nên bởi các khâu, các bước, các thao tác nhỏ có tính thứ bậc với tư cách là những quy trình vi mô. Mỗi khâu, mỗi bước thực hiện những chức năng khác nhau nhưng đều góp phần đạt tới mục đích xây dựng hệ thống bài tập thực hành. Quy trình vĩ mô xây dựng hệ thống bài tập thực hành môn Giáo dục học phổ thông được tóm tắt theo sơ đồ sau:

Sơ đồ 1. Quy trình vĩ mô xây dựng hệ thống bài tập thực hành

3.1. Giai đoạn 1: Xác định mục tiêu, nội dung học tập học phần GDH phổ thông

Mục đích của giai đoạn này là xác định mục tiêu học tập, cấu trúc nội dung chương trình môn GDH phổ thông, mối quan hệ giữa hệ thống tri thức lí thuyết và hệ thống KNHĐGD. Từ đó định hướng loại bài tập, nội dung và số lượng bài tập sử dụng cho từng chương, bài học. Các bước thực hiện giai đoạn này như sau:

- *Xác định rõ ràng, cụ thể, khả thi mục tiêu học tập môn học, bài học*

Mục tiêu học tập môn học, bài học có tác dụng định hướng quá trình học tập của sinh viên và định hướng cho giảng viên trong việc xây dựng hệ thống bài tập. Căn cứ vào mục tiêu học tập môn GDH, giảng viên cụ thể và chi tiết hóa các mục tiêu học tập bài học. Mục tiêu học tập bài học trong môn GDH được xác định theo 3 mặt: tri thức, kĩ năng, thái độ, trong đó cần đặc biệt chú ý mục tiêu về kĩ năng cụ thể.

- *Phân tích cấu trúc nội dung chương trình môn GDH phổ thông, xác định nội dung cơ bản, trọng tâm trong từng bài học*

Chương trình môn GDH phổ thông được thiết kế theo từng chương/ bài học cụ thể với thời gian (số tiết) lí thuyết và thực hành khác nhau. Mỗi chương/ bài học chứa đựng một khối lượng tri thức nhất định và có khả năng riêng trong việc rèn luyện các loại KNHĐGD cơ bản tương ứng. Căn cứ vào cấu trúc chương trình, nội dung bài học mà định hướng số lượng, loại, dạng bài tập phù hợp.

3.2. Giai đoạn 2: Xác định hệ thống bài tập thực hành GDH phổ thông

Mục đích của giai đoạn này là căn cứ vào cơ sở lí luận về phân loại bài tập thực hành GDH để xác định các loại bài tập phù hợp và dự kiến xây dựng hệ thống bài tập thực hành môn GDH phổ thông. Các bước thực hiện giai đoạn này như sau:

- *Phân tích đặc trưng cơ bản của các loại bài tập thực hành Giáo dục học*

1. Loại bài tập thực hành có tính chất lí thuyết

Loại bài tập này giúp sinh viên tìm tòi, làm sáng tỏ và củng cố, vận dụng tri thức lí thuyết GDH. Yêu cầu của loại bài tập này thường là phân tích, giải thích, chứng minh những quan điểm và khái niệm khoa học trong GDH. Các dạng:

- Phân tích, chứng minh những luận điểm, nhận định, đánh giá về các vấn đề giáo dục rút ra từ các văn kiện của Đảng và Nhà nước, những bài nói, bài viết... của các nhà giáo dục.

- Lí giải đúng sai những luận điểm, nhận định trái ngược nhau hoặc không nhất quán với nhau.

- Phân tích, chứng minh làm sáng tỏ những ý kiến, nhận định khác nhau có liên quan đến nội dung lí luận của bài học.

Tùy theo mục tiêu, nội dung dạy học và các điều kiện dạy học thực tế mà giáo viên có thể hướng dẫn sinh viên thực hiện bài tập để tự tìm tòi, nắm vững tri thức mới hay củng cố, vận dụng tri thức đã học.

2. Loại bài tập thực hành rèn luyện kĩ năng hoạt động giáo dục

Loại bài tập này nhằm hình thành và rèn luyện cho sinh viên những kĩ năng dạy học và giáo dục cụ thể. Quá trình giải các bài tập thực hành này cũng chính là quá trình hình thành và rèn luyện kĩ năng. Trên cơ sở thiết lập hệ thống KNHĐGD cơ bản mà xây dựng hệ thống bài tập để rèn luyện từng loại kĩ năng. KNHĐGD là mục đích để bài tập hướng tới. Loại bài tập này bao gồm các dạng:

- Bài tập thực hành rèn luyện kĩ năng

xác định mục tiêu hoạt động giáo dục;

- Bài tập thực hành rèn luyện kĩ năng xây dựng kế hoạch hoạt động giáo dục ;

- Bài tập thực hành rèn luyện kĩ năng tổ chức thực hiện các hoạt động giáo dục;

- Bài tập thực hành rèn luyện kĩ năng giao tiếp ứng xử sư phạm;

- Bài tập thực hành rèn luyện kĩ năng giải quyết tình huống giáo dục;

- Bài tập thực hành rèn luyện kĩ năng đánh giá kết quả hoạt động giáo dục.

3. Loại bài tập thực hành nghiên cứu khoa học giáo dục

Loại bài tập này với tư cách là những đề tài nghiên cứu khoa học giáo dục yêu cầu sinh viên bước đầu sử dụng các phương pháp nghiên cứu khoa học giáo dục để tiến hành, có thể bao gồm những đề tài nghiên cứu lí luận hay kết hợp nghiên cứu lí luận và thực tiễn giáo dục.

- *Căn cứ vào mục tiêu, nội dung học tập bài học mà dự kiến xây dựng các loại bài tập tương ứng*

Căn cứ vào mục tiêu, nội dung từng chương/ bài học mà xác định những dạng bài tập nào cần thiết nhất trong từng chương. Có những chương/ bài có nhiều bài tập lí thuyết, hoặc có nhiều bài tập kĩ năng. Hệ thống bài tập bao gồm một số lượng nhất định, đảm bảo tính đa dạng, phong phú của các dạng bài và được sắp xếp theo các vấn đề học tập hay hệ thống kĩ năng. Các loại bài tập cũng đảm bảo từ dễ đến khó, từ đơn giản đến phức tạp, từ chung đến riêng, từ bài tập có tính tái tạo (theo mẫu) đến bài tập đòi hỏi tính sáng tạo... Bài tập nêu ra cũng phải phổ biến, khách quan, thường xuyên bắt gặp nó trong thực tiễn công tác giáo dục học sinh.

Bảng 1. Xác định mục tiêu, nội dung học tập và loại bài tập tương ứng trong môn học GDH phổ thông

Tên chương	Mục tiêu học tập	Nội dung chính	Loại bài tập tương ứng
<p>Chương 1: Những vấn đề chung của hoạt động giáo dục</p>	<p><i>* Về tri thức:</i> - Trình bày khái niệm, cấu trúc của hoạt động giáo dục - Phân tích bản chất, đặc điểm, logic của hoạt động giáo dục - Trình bày nội dung, yêu cầu thực hiện các nguyên tắc giáo dục - Trình bày các nội dung giáo dục toàn diện cho học sinh phổ thông - Giải thích các phương pháp giáo dục - Phân tích việc lựa chọn và vận dụng phương pháp pháp giáo dục <i>* Về kỹ năng:</i> - Phân tích, hệ thống hoá các vấn đề lí luận giáo dục - Nhận xét, đánh giá thực tiễn hoạt động giáo dục phổ thông - Giải quyết các tình huống giáo dục - Rèn luyện phương pháp học tập và nghiên cứu khoa học giáo dục</p>	<p>1. Hoạt động giáo dục 2. Nguyên tắc giáo dục 3. Nội dung giáo dục 4. Phương pháp giáo dục</p>	<p>- Bài tập lí thuyết - Bài tập rèn kĩ năng giải quyết tình huống giáo dục - Bài tập nghiên cứu khoa học giáo dục</p>
<p>Chương 2: Nhà trường trung học và người giáo viên phổ thông Việt Nam</p>	<p><i>* Về tri thức:</i> - Trình bày vị trí, mục tiêu, chương trình giáo dục và cơ cấu tổ chức của trường phổ thông - Trình bày vai trò, nhiệm vụ, đặc điểm lao động sư phạm và yêu cầu đối với nhân cách người giáo viên phổ thông <i>* Về kỹ năng:</i> - Tìm hiểu kế hoạch giáo dục và cơ cấu tổ chức ở một trường trung học phổ thông cụ thể - Đánh giá về phẩm chất và năng lực của một người giáo viên phổ thông</p>	<p>1. Nhà trường trung học Việt Nam 2. Người giáo viên phổ thông Việt Nam</p>	<p>- Bài tập lí thuyết - Bài tập vận dụng lí thuyết - Bài tập nghiên cứu khoa học giáo dục</p>
<p>Chương 3 Công tác chủ nhiệm lớp ở trường phổ thông</p>	<p>- Trình bày vị trí, chức năng của người giáo viên chủ nhiệm lớp - Giải thích nội dung và phương pháp công tác chủ nhiệm lớp <i>* Về kỹ năng:</i></p>	<p>1. Vị trí, chức năng của người giáo viên chủ nhiệm lớp 2. Nội dung và</p>	<p>- Bài tập lí thuyết - Bài tập vận dụng lí thuyết - Bài tập rèn kĩ năng hoạt động</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Rèn luyện hệ thống kỹ năng hoạt động giáo dục cơ bản của người giáo viên chủ nhiệm lớp - Nhận xét, đánh giá công tác chủ nhiệm lớp ở trường phổ thông - Tìm hiểu kinh nghiệm của giáo viên chủ nhiệm lớp 	<p>phương pháp công tác chủ nhiệm lớp</p>	<p>giáo dục cơ bản</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bài tập nghiên cứu khoa học giáo dục
<p>Chương 4: Tổ chức hoạt động giáo dục ngoài giờ lên lớp</p>	<p>* Về tri thức:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nêu khái niệm, mục tiêu, các loại hình hoạt động giáo dục ngoài giờ lên lớp (HĐGDNGLL) - Trình bày nội dung chương trình, hình thức tổ chức và phương pháp thiết kế HĐGDNGLL <p>* Về kỹ năng:</p> <p>Thiết kế và tổ chức một HĐGDNGLL cụ thể theo chủ đề</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Khái niệm, mục tiêu HĐGDNGLL 2. Nội dung chương trình, hình thức tổ chức HĐGDNGLL 3. Phương pháp thiết kế HĐGDNGLL 	<ul style="list-style-type: none"> - Bài tập lý thuyết - Bài tập vận dụng lý thuyết - Bài tập rèn kỹ năng thiết kế và tổ chức HĐGDNGLL - Bài tập nghiên cứu khoa học giáo dục

3.3. Giai đoạn 3: Thu thập và khai thác các nguồn dữ liệu

Mục đích của giai đoạn này nhằm sưu tầm, thu thập, khai thác dữ liệu có liên quan đến hệ thống bài tập thực hành môn GDH phổ thông từ rất nhiều nguồn khác nhau, phản ánh thực tiễn hoạt động giáo dục đa dạng, phong phú ở trường phổ thông, phù hợp với nội dung chương trình, điều kiện dạy học môn học ở trường ĐHSPTP. Các bước thực hiện giai đoạn này như sau:

- Nghiên cứu các tài liệu tham khảo, sách báo, tạp chí, văn bản có liên quan đến kiến thức và kỹ năng về hoạt động giáo dục.
- Tìm hiểu, nghiên cứu thực tiễn giáo dục ở các trường phổ thông và những định hướng đổi mới mục tiêu, nội dung, phương pháp giáo dục... đang triển khai. Thu thập thông tin về công tác giáo dục học sinh, thực trạng hoạt động giáo dục, sưu tầm các loại kế hoạch giáo dục, kế

hoạch hoạt động Đoàn, kinh nghiệm giáo dục của đội ngũ cán bộ quản lý, cán bộ Đoàn, giáo viên chủ nhiệm... ở trường phổ thông.

- Thu thập các tình huống giáo dục, những thông tin có liên quan từ đội ngũ cán bộ quản lý, giảng viên, sinh viên ở trường ĐHSPTP.
- Lựa chọn, kế thừa, cải tiến, phát triển các bài tập đã có trong một số tài liệu hiện hành, bổ sung những bài tập mới đảm bảo tính toàn diện, khả thi.

3.4. Giai đoạn 4: Tiến hành soạn thảo từng bài tập và sắp xếp vào hệ thống bài tập thực hành đã xác định

Mục đích của giai đoạn này nhằm soạn thảo từng bài tập cụ thể theo các dạng bài tập đã được xác định và sắp xếp vào hệ thống bài tập thực hành. Tiến hành soạn thảo bài tập thực hành là giai đoạn quyết định chất lượng hệ thống bài tập. Do vậy, từ các nguồn dữ liệu, cần chọn lựa và mô hình hóa thành các bài

tập tiêu biểu, điển hình, đạt yêu cầu cao nhất trong việc phát huy khả năng tự học của sinh viên. Giai đoạn này được thực hiện qua các bước sau:

- *Soạn thảo từng bài tập thực hành theo cấu trúc bài tập đã xác định*

Soạn thảo từng bài tập là dùng ngôn ngữ để xây dựng mô hình của tình huống có vấn đề cụ thể với các dữ kiện đã cho, yêu cầu cần tìm và mối liên hệ logic, chặt chẽ giữa chúng. Khi soạn thảo từng bài tập phải đảm bảo các yêu cầu như:

+ Nội dung bài tập phải đáp ứng với mục tiêu học tập bài học.

+ Đảm bảo cấu trúc đầy đủ của một bài tập: những dữ kiện cơ bản, yêu cầu cần tìm rõ ràng, khơi gợi nhu cầu nhận thức của chủ thể.

+ Bài tập phải vừa sức, phù hợp với trình độ, khả năng giải quyết của sinh viên.

+ Bài tập phải phù hợp với thực tiễn công tác giáo dục của trường phổ thông.

+ Ngôn ngữ, diễn đạt bài tập phải ngắn gọn, mạch lạc, rõ ràng.

- *Xây dựng hướng giải quyết cho các bài tập thực hành*

Việc xây dựng hướng giải quyết các bài tập nhằm định hướng cho việc tổ chức, hướng dẫn sinh viên giải quyết bài tập, thể hiện vai trò chủ đạo của giảng viên trong dạy học. Từ hướng giải quyết, phương án giải quyết các bài tập có thể được bổ sung và hoàn thiện hơn trong suốt quá trình dạy học, trên cơ sở tham khảo ý kiến của các giảng viên và sinh viên.

- *Sắp xếp các bài tập thực hành thành hệ thống đã xác định*

Mỗi bài tập có một vị trí, vai trò riêng trong việc củng cố, mở rộng, khắc sâu tri thức, hình thành một số thao tác, hành động nhất định của kỹ năng, nhưng chúng luôn có mối quan hệ thống nhất, biện chứng với nhau. Vì vậy, cần sắp xếp bài tập thực hành đảm bảo các tính chất của hệ thống, theo một trình tự nhất định phù hợp với logic nội dung môn học.

3.5. Giai đoạn 5: Vận dụng hệ thống bài tập thực hành vào hoạt động dạy học môn Giáo dục học phổ thông

Mục đích của giai đoạn này nhằm đưa hệ thống bài tập thực hành vào hoạt động dạy môn học, đảm bảo cân đối lý thuyết và thực hành, đạt được mục tiêu môn học. Giai đoạn này được thực hiện qua các bước sau:

- *Thử nghiệm* hệ thống bài tập trong hoạt động dạy học từng chương/ bài học cụ thể nhằm phân tích, đánh giá những ưu, nhược điểm của các bài tập, từ đó điều chỉnh và hoàn thiện hệ thống bài tập.

- *Lập kế hoạch* dạy học môn học, trong đó có kế hoạch sử dụng hệ thống bài tập thực hành một cách thường xuyên trong hoạt động dạy học trên lớp, hoạt động tự học của sinh viên, trong hoạt động rèn luyện nghiệp vụ sư phạm thường xuyên tại trường sư phạm và hoạt động thực tế, thực tập sư phạm tại trường phổ thông.

4. Ví dụ minh họa hệ thống bài tập thực hành môn GDH phổ thông

Trên cơ sở các nguyên tắc và quy trình trên, một hệ thống gồm 200 bài tập thực hành môn học GDH phổ thông theo chương trình đào tạo tin chỉ dành cho sinh viên các khoa không chuyên trường

ĐHSPTP HCM đã được xây dựng. Sau đây là một số dạng bài tập thực hành cụ thể:

4.1. Bài tập thực hành có tính chất lí thuyết

Bài tập 1:

Giải thích các đặc điểm của hoạt động giáo dục. Từ đó rút ra những kết luận sư phạm cần thiết cho công tác giáo dục học sinh phổ thông.

Hướng giải quyết:

- Dựa vào giáo trình Giáo dục học phổ thông, sinh viên tự phân tích, lí giải bốn đặc điểm cơ bản của hoạt động giáo dục:

+ Hoạt động giáo dục diễn ra với những tác động giáo dục phức hợp

+ Hoạt động giáo dục có tính lâu dài và liên tục

+ Hoạt động giáo dục có tính cá biệt hoá cao

+ Hoạt động giáo dục thống nhất biện chứng với hoạt động dạy học

- Sinh viên rút ra những kết luận sư phạm cần thiết:

+ Phối hợp và thống nhất các lực lượng giáo dục

+ Đảm bảo tính hệ thống, kế tiếp

+ Nắm vững đối tượng giáo dục, hiểu biết đầy đủ về HGD

+ Thống nhất vai trò chủ đạo và chủ động của nhà giáo dục – người được giáo dục...

Bài tập 2:

Tim hiểu những biểu hiện vi phạm các nguyên tắc giáo dục (một hay nhiều nguyên tắc) của giáo viên hoặc gia đình trong công tác giáo dục nhân cách học sinh.

Hướng giải quyết:

Sau khi nắm vững về các nguyên tắc giáo dục, sinh viên có thể nêu và phân tích các ví dụ, tình huống giáo dục thực tế về những biểu hiện vi phạm các nguyên tắc giáo dục của giáo viên và gia đình trong công tác giáo dục nhân cách học sinh.

4.2. Bài tập thực hành rèn luyện kĩ năng hoạt động giáo dục

Bài tập 1: Anh/chị hãy xây dựng chương trình và đóng vai để tổ chức, hướng dẫn buổi sinh hoạt ở lớp 10 theo chủ đề: “Nét đẹp nữ sinh THPT” nhân kỷ niệm ngày 8/3.

Hướng giải quyết:

- Xây dựng chương trình tổ chức buổi sinh hoạt theo chủ đề: “Nét đẹp nữ sinh THPT”:

+ Sinh hoạt tập thể (hát, trò chơi...)

+ Tuyên bố lí do và giới thiệu đại biểu.

+ Chương trình tặng hoa và chúc mừng các cô giáo và các bạn nữ.

+ Chương trình văn nghệ.

+ Chương trình sinh hoạt hái hoa dân chủ theo nội dung chủ đề.

+ Đại diện các bạn nam, các bạn nữ, đại biểu phát biểu ý kiến.

+ Kết thúc buổi sinh hoạt: hát tập thể; đại diện ban tổ chức tổng kết, cảm ơn...

- Đóng vai để thực hiện chương trình trên.

Bài tập 2: Đầu năm học mới, giả sử anh/chị được phân công làm giáo viên chủ nhiệm một lớp 11 thay cho giáo viên chủ nhiệm cũ mà học sinh rất cảm mến và yêu mến. Trong buổi gặp gỡ tiếp xúc

đầu tiên với tập thể lớp, anh/ chị dự định sẽ làm gì và làm như thế nào? (SV đóng vai trên lớp).

Hướng giải quyết:

- Giai đoạn định hướng trước khi gặp gỡ, tiếp xúc với lớp: tìm hiểu và nắm vững đặc điểm, tình hình lớp; kinh nghiệm giáo dục của giáo viên chủ nhiệm cũ; đề ra mục tiêu, nhiệm vụ giáo dục lớp trong năm học mới; chuẩn bị về mặt tâm lí, tư thế, tác phong...

- Giai đoạn mở đầu quá trình tiếp xúc: tư thế tác phong khi bước vào lớp: trang phục, ánh mắt, cách đi đứng, giọng nói, cách trình bày vấn đề...

- Các hoạt động trong buổi gặp gỡ đầu tiên: giới thiệu về bản thân và yêu cầu học sinh tự giới thiệu (cách thức nhẹ nhàng, tạo ấn tượng, thiện cảm, lôi cuốn); nêu lên một số ưu điểm nổi bật của tập thể lớp; giới thiệu cách làm việc, mục tiêu phấn đấu của tập thể, yêu cầu đối với học sinh; lắng nghe ý kiến học sinh; cho học sinh viết sơ yếu lí lịch; sinh hoạt tập thể: văn nghệ, trò chơi...

- Kết thúc cuộc tiếp xúc.

Bài tập 3: Hùng là một học sinh khá chăm ngoan từ những năm còn là học sinh THCS. Năm lên lớp 10, Hùng bắt đầu mải chơi, hay bỏ học, thích đàn đúm bạn bè, ít vâng lời thầy cô, kết quả học tập sút kém... Bố mẹ Hùng vì bận việc và cũng tin tưởng con nên không hề hay biết những lần đến trường Hùng thường “cúp tiết” đi chơi... Thấy Hùng học hành ngày một sa sút, giáo viên chủ nhiệm đã đôi lần viết thư mời cha mẹ Hùng, nhưng lần nào Hùng cũng báo cha mẹ bận nên không đến được. Kết quả cuối năm học

Hùng phải ở lại lớp. Cha mẹ Hùng vô cùng sửng sốt vì kết quả này. Họ vội vàng đến gặp giáo viên chủ nhiệm thì mới vỡ lẽ mọi chuyện...

Anh/chị hãy vận dụng những kiến thức về Tâm lí học và Giáo dục học đã học để giải thích nguyên nhân những thay đổi của em Hùng và nêu lên cách xử lí trong tình huống này.

Hướng giải quyết:

- Giải thích nguyên nhân những thay đổi của Hùng:

- + Những biến đổi về tâm sinh lí lứa tuổi của Hùng, giai đoạn từ học sinh THCS sang THPT.

- + Gia đình chưa nắm vững những biến đổi về tâm sinh lí qua các giai đoạn phát triển lứa tuổi của Hùng, thiếu sự quan tâm.

- + Giáo viên chủ nhiệm thiếu sự quan tâm sâu sát, không có sự phối hợp chặt chẽ với gia đình.

- Cách xử lí:

- + Trao đổi thẳng thắn với gia đình Hùng về những nguyên nhân thay đổi của Hùng và thống nhất sự phối hợp giáo dục.

- + Vận dụng các phương pháp giáo dục học sinh cá biệt để giúp đỡ Hùng tiến bộ.

4.3. Bài tập thực hành nghiên cứu khoa học giáo dục

Đề tài 1: Tìm hiểu thực trạng hoạt động giáo dục ngoài giờ lên lớp tại Trường THPT thực hành ĐHSPTP HCM

Hướng giải quyết: Giảng viên hướng dẫn sinh viên thực hiện theo cấu trúc của một tiểu luận Giáo dục học gồm các nội dung cơ bản:

Mở đầu (lí do chọn đề tài; mục đích, nhiệm vụ nghiên cứu; phương pháp nghiên cứu)

Chương 1: Cơ sở lí luận của vấn đề nghiên cứu

Chương 2: Thực trạng và đề xuất giải pháp...

Kết luận

Tài liệu tham khảo...

5. Kết luận

Việc xây dựng hệ thống bài tập thực hành dựa trên một số luận điểm khoa học cơ bản. Trên cơ sở các luận điểm chủ đạo đó, quy trình vĩ mô xây dựng hệ thống bài tập thực hành môn học GDH phổ thông bắt đầu từ việc xác định

mục tiêu, cấu trúc chương trình, nội dung học tập môn học, chương/ bài học cụ thể, từ đó xác định hệ thống bài tập tương ứng; kế đến là thu thập và khai thác các nguồn dữ liệu, soạn thảo từng bài tập và sắp xếp chúng vào hệ thống bài tập đã xác định, cuối cùng là vận dụng hệ thống bài tập vào hoạt động dạy học môn học. Từ quy trình đó, một hệ thống 200 bài tập thực hành môn học GDH phổ thông theo chương trình đào tạo tin chỉ dành cho sinh viên các khoa không chuyên trường ĐHSPTPHCM đã được xây dựng, góp phần phát huy cao độ tính tích cực, độc lập, sáng tạo, tăng cường khả năng tự học của sinh viên.

Ghi chú: Bài báo trích từ kết quả nghiên cứu của đề tài nghiên cứu khoa học cấp Trường: “Xây dựng hệ thống bài tập thực hành môn Giáo dục học theo chương trình đào tạo tin chỉ ở Trường Đại học Sư phạm TP HCM”; mã số: CS2010.19.95.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Trần Thị Hương (2011) chủ biên, *Giáo trình Giáo dục học phổ thông*, Nxb Đại học Sư phạm TP HCM.
2. Đặng Thành Hưng (2002), *Dạy học hiện đại, lí luận và biện pháp kĩ thuật*, Nxb Đại học Quốc gia, Hà Nội.
3. Trần Kiểm (1996), “Bàn về quy trình dạy học”, *Thông tin Khoa học giáo dục*, (54).
4. Bùi Thị Mùi (2005), *Tình huống sư phạm trong công tác giáo dục học sinh THPT*, Nxb Đại học Sư phạm Hà Nội.
5. Hà Nhật Thăng – Lê Quang Sơn (2010), *Rèn luyện kĩ năng sư phạm*, Nxb Giáo dục Việt Nam.

(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 11-7-2011; ngày chấp nhận đăng: 09-8-2011)